

คนเด่น

เปิดใจดีเจภาคประชาชน :

วิทยุชุมชนคือเครื่องมือขยายพลังทวิคูณ

วลักษณ์กมล จ่างกมล¹

“บอกตรงๆ ว่าชีวิตนี้ไม่เคยคิดเลยว่าจะมาอยู่ตรงนี้ ไม่เคยมอง ไม่เคยใฝ่ฝัน เพราะคิดว่าจัดรายการวิทยุต้องเสียงดี เสียงสวย แต่เราเป็นคนเสียงดู ไม่นุ่มนวล ไม่น่าประทับใจเลย”

เจ๊ะปอ สามแม

ฟาฏิมะฮ์ แวสะมะแอ

ในประวัติศาสตร์การต่อสู้ของภาคประชาชน แต่ไหนแต่ไรมา ไม่เคยมีอะไรที่จะได้มาอย่างง่าย ๆ เพียงแค่การร้องขอ แต่ในทางกลับกันต้องแลกด้วยการต่อสู้ ความอดทน และการลงมือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแสดงพลังและความต้องการ

“สื่อภาคประชาชน” ก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีการบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 40 ตอนหนึ่งว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งกระจายเสียงวิทยุ กระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ...” (ดูรายละเอียดในล้อมกรอบ)

แต่นั้นไม่ใช่หลักประกันอันเชื่อมั่นได้อย่างเพียงพอว่า สื่อดังกล่าวจะกลายเป็นสมบัติของภาคประชาชนหรือ ถูกใช้ประโยชน์เพื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

ด้วยข้อเท็จจริงเหล่านี้ทำให้กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งตระหนักดีว่าการจะได้สื่อมาเพื่อให้ภาคประชาชนเป็นเจ้าของและใช้ประโยชน์นั้นเพียงแค่การร้องขอ นั้นไม่เพียงพออย่างแน่นอน การต่อสู้เรียกร้องร่วมกับ กลุ่มองค์กรพันธมิตรด้านสื่อทั่วประเทศ รวมทั้ง การลงมือดำเนินการและปฏิบัติจริงในการก่อตั้ง “กลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี” เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการใช้สื่อของ ภาคประชาชนและจัดรายการ “วิทยุชุมชน” ด้วยตนเอง ของสมาชิกกลุ่มเพื่อแสดงศักยภาพในการใช้สื่อของภาคประชาชนให้ภาครัฐและสาธารณชนได้ประจักษ์จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี

ในช่วงสายของวันหนึ่ง “รูสมิแล” ได้นัดพบกับกำลังหลักของ “กลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี” เพื่อสอบถามพูดคุยถึงความเป็นไปได้ของกลุ่มและกิจกรรมด้านการผลิตสื่อชุมชนที่พวกเขากำลังดำเนินการอยู่ และสิ่งหนึ่งที่ “รูสมิแล” ได้สัมผัสก็คือ ใจอันกล้าแกร่ง และเรี่ยวแรงที่เหลือเฟือของ “ดีเจภาค ประชาชน” ทั้งสอง “ฟาฏิมะฮ์ แวสะมะแอ” และ “เจ๊ะปอ สามแม”

¹ อาจารย์ โศภนภกรักษ์ คัดตั้งคณะวิทยุชุมชนภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

และนี่คือตอนหนึ่งจากบทสนทนากว่า 2 ชั่วโมงที่สะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่นสู่ประวัติศาสตร์การต่อสู้อีกครั้งหนึ่งของภาคประชาชน

“บอกตรงๆ ว่าในชีวิตนี้ไม่เคยคิดเลยว่าจะมาอยู่ตรงนี้ไม่เคยมองไม่เคยไฝ่ฝันเพราะคิดว่าจัดรายการวิทยุต้องเสียงดี เสียงสวย แต่เราเป็นคนเสียงดูไม่นุ่มนวล ไม่น่าประทับใจเลย” นั่นเป็นประโยคแรกของคำสารภาพของ “ฟาฎิมะฮ์” ที่มีอีกสถานภาพหนึ่ง และเป็นสถานภาพเดิม ก่อนที่จะมามีส่วนร่วมในกลุ่มวิทยุชุมชนปัตตานีคือ ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลจริยอิสลามศึกษา (อนุสรณ์แห่งความดี) ที่มีนักเรียนกว่า 100 คนที่บ้านบ่อทอง อำเภอนองจิกจังหวัดปัตตานี

“คงเพราะเป็นครูใหญ่หรือเปล่าเสียงเลยต้องดู” เราแซวกลับ “ครูใหญ่” ได้ที่อวดกลับว่า “แต่ตอนนี้ไม่กังวลแล้วนะคะ เพราะไปอบรมกับ BBC (สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยมาเปิดการอบรมให้กับกลุ่มองค์กรสื่อท้องถิ่นในประเทศไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้) เขาบอกว่าเสียงแบบนี้แหละมีพลังและมีเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน จะเป็นจุดเด่นในการจัดรายการวิทยุ”

“ครูฟาฎิมะฮ์” ศิลปศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นชาวกรุงเทพมหานครมาตั้งหลักแหล่งที่จังหวัดปัตตานีเมื่อ 9 ปีที่แล้ว หลังจากแต่งงานกับหนุ่มมุสลิมชาวใต้และร่วมแรงร่วมใจกันปลูกปั้นจนเกิดโรงเรียนอนุบาลขึ้นตามความตั้งใจและความไฝ่ฝัน ขณะนี้โรงเรียนของเธอเป็นโรงเรียนนำร่องในโครงการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่นระดับอนุบาลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อบูรณาการความรู้ด้านศาสนาและภาษาท้องถิ่น รวมทั้งความรู้สายสามัญให้แก่เด็กเรียนในชุมชนท้องถิ่น

ด้วยภาระหน้าที่และบทบาทเดิมที่เกี่ยวข้องพันอยู่กับการศึกษาและการวิจัยแนวทางใหม่ ๆ ในการค้นหาแนวทางการสอนทำให้ไม่เคยได้มาคลุกคลีกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกับสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุท้องถิ่นเท่าไรนัก ทำให้เส้นทางการเดินเข้ามาสู่กลุ่มวิทยุชุมชนของ “ครูฟาฎิมะฮ์” แตกต่างไปจาก “เจ๊ะปอ” ผู้ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ มาก่อน

“ผมเป็นศิลปินพื้นบ้านเล่นลูกฮูลูมาหลายปีแล้วเดินสายไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อรณรงค์เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อที่ใช้ก็เป็นโฆษกให้กับมัสยิดเพื่อประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้าน เพราะหน้าที่อย่างหนึ่งก็คือเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย (ม.3 ต.บางดาวา) ก่อนหน้านี้การเข้ามายังสถานีวิทยุก็คือการเป็นแขกรับเชิญในรายการต่างๆ” นั่นคือคำบอกกล่าวถึงที่ไปที่มาของตนเองของ “ผู้ใหญ่บ้านเจ๊ะปอ” ที่ขณะนี้สวมหมวกในตำแหน่งประธานกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี และจะว่าไปแล้วในแวดวงขององค์กรชุมชนในแถบ 4-5 จังหวัดภาคใต้ไม่มีใครที่ไม่รู้จัก “ผู้ใหญ่บ้านเจ๊ะปอ” คนนี้ เพราะบทบาทที่หลากหลายในองค์กรต่างๆ อาทิ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือเป็นที่รู้จักกันว่ากองทุนชุมชนหรือ “ซีฟ” (SIF-Social Investment Fund) คณะทำงานของกองทุนชุมชนประจำจังหวัดปัตตานี ผู้พิจารณาโครงการระดับจังหวัด และผู้ประสานงานระดับภาคของสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาใหม่เพื่อการดูแลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนเงินกู้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทของรัฐบาลชุดปัจจุบัน

“การที่พอจะมีประสบการณ์ในการทำงานชุมชน

“ผมเป็นศิลปินพื้นบ้านเล่นลูกฮูลูมาหลายปีแล้ว เดินสายไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อรณรงค์เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสื่อที่ใช้ก็เป็น โฆษกให้กับมัสยิด เพื่อประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้าน เพราะหน้าที่อย่างหนึ่งก็คือเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย (ม.3 ต.บางดาวา) ก่อนหน้านี้การเข้ามายังสถานีวิทยุก็คือการเป็นแขกรับเชิญในรายการต่างๆ”

และได้เข้ามาสัมผัสกับวิทยุอยู่บ้างทำให้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของวิทยุชุมชนได้เร็วขึ้น แต่ในช่วงแรก ๆ ก็ลำบากใจเหมือนกัน เพราะกิจกรรมในเรื่องสื่ออื่นมันไม่เหมือนกิจกรรมการณรงค์เรื่องอื่น ๆ ที่เคยทำมา เพราะมันไม่ใช่เรื่องปากท้อง ไม่ใช่เรื่องทำมาหากิน ชาวบ้านไม่รู้สึกว่าขาดวิทยุแล้วเขาจะอดตายหรือได้วิทยุชุมชนมาแล้วชีวิตเขาจะดีขึ้นยังไง ในช่วงแรกก็ต้องทำความเข้าใจมาก แม้แต่กลุ่มที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้ว แต่ก็ยังไม่ค่อยเข้าใจต้องใช้เวลาคุยกันนานกว่าที่งานจะเป็นรูปเป็นร่าง ต้องอดทนกันมาก แต่ตอนนี้คิดว่าความเข้าใจน่าจะดีขึ้นแล้ว เพราะเรามีผลของการใช้วิทยุชุมชนที่เป็นรูปธรรม”

“เจ๊ะปอ” เปิดใจถึงปัญหาและอุปสรรคในระยะแรกของกลุ่มวิทยุชุมชน และผลที่เป็นรูปธรรมของวิทยุชุมชนนั้นส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นกับผู้ที่เป็นสมาชิกและผู้มีบทบาทในกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี นั่นเอง ซึ่ง “ครูฟาฎิมะฮ์” เสริมว่าตนเองเป็นผู้อธิบายเรื่องราวเช่นนี้ได้ดีเพราะได้ประสบมาด้วยตนเอง และถือเป็นปัจจัยสำคัญที่โน้มนำให้ตนเองเข้ามาทำงานรุ่มนุกเบิกกับกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี

“อย่างที่บอกว่าจะไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการออกวิทยุหรือจัดรายการ แต่ก็มีความรู้ที่ช่วยให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เรารู้สึกว่ามีเพื่อนมีคนอยู่เคียงข้าง และทำให้คนอื่น ๆ ที่ไม่เคยรู้จักไม่เคยสนใจเราหันมาเข้าใจและเห็นอกเห็นใจเรา”

เหตุการณ์ที่ “ครูฟาฎิมะฮ์” พูดถึงนั้นเกิดขึ้นกว่า 1 ปี ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2543 เมื่อโรงเรียน

จริยอิสลามศึกษาของตนเองประสบเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งนั้นมีการนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นกรอบข่าวเล็ก ๆ ว่าเนื่องจากโรงเรียนมีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากโรงเรียนอื่นๆ ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้ได้รับทุนอุดหนุนและความสนใจจากหน่วยงานต่างๆ มากกว่าโรงเรียนสอนศาสนาแห่งอื่นๆ ในพื้นที่ จึงอาจเป็นไปได้ว่าถูกวางเพลิง อย่างไรก็ตามการติดตามคดีในทางกฎหมายก็ไม่มีความคืบหน้าสัก และเมื่อข้อสันนิษฐานใหม่เกิดขึ้นที่ทำให้เจ้าของโรงเรียนบอกว่า “รู้สึกเสียใจและสับสนเป็นอย่างมาก” เมื่อได้รับทราบจากทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองสงสัยว่าเจ้าของจะวางเพลิงโรงเรียนเอง เนื่องจากต้องการรับทุนสนับสนุนเพิ่มเติม

“โอ้โฮ ตอนนั้นรู้สึกว้าวุ่นใจมากเหมือนเราไม่มีที่พึ่งเลย รู้สึกเสียใจและสับสนว่าทำไมเขาถึงมองเราแบบนี้ ทรัพย์สินและอาคารโรงเรียนที่กว่าจะสร้างขึ้นมาได้ใช้เวลาหลายปีของเรา ก็เสียหายไปมาก ข้อมูลต่างๆ ที่เตรียมใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่นของสกว.ที่อยู่ในคอมพิวเตอร์ก็ถูกไฟไหม้ไปด้วย”

“ตอนนั้นกำลังอยู่ระหว่างการดำเนินเรื่องเพื่อขอใบอนุญาตในการตั้งโรงเรียนด้วย พออาคารถูกไฟไหม้ ทุกอย่างก็ต้องชะงักไปอีก เพราะมองดูเหมือนโรงเรียนไม่มีความพร้อม ทุกอย่างชะงักไปหมดแล้วเรายังมาถูกกล่าวหาว่าเผาโรงเรียนตัวเองอีก” ครูฟาฎิมะฮ์ย้อนเหตุการณ์อันเจ็บปวดให้เราฟัง

“แต่วันหนึ่งได้รับการติดต่อจากรายการบ้านเราในรอบวัน’สถานีวิทยุอ.ปัตตานีติดต่อขอสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เล่าให้ฟังว่า

¹ รายงานการวิจัยภายในฉบับนี้เขียนโดยนายวิชาญและนางอภิญญา นิลนาค และนางอภิญญา นิลนาค ซึ่งเขียนเกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นเวทีในการรับเรื่องราวร้องเรียนจากประชาชน และเป็นเวทีรับฟังความคิดเห็นของภาคีที่เกี่ยวข้องกับโครงการของสมาชิกกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี ด้านเนื้อหาและโครงสร้างของบทความวิทยุ มอ. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1-3 ม.ค. - ธ.ค. 2544

เราได้รับความเสียหายอะไรบ้างและถูกกล่าวว่ายังไง
สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นก็คือ คนที่ฟังรายการในวันนั้น
ได้แสดงความเห็นใจและเข้าใจในสถานการณ์ของเรา
คนในชุมชนก็ทักทายแสดงความเป็นมิตร ไปซื้อไม้เพื่อ
ซ่อมโรงเรียนแถวๆ บานา (ต.บานา อ.เมือง จ.ปัตตานี)
พอเรารู้ว่ามาจากไหนก็ไม่คิดเงินบอกถ้าไม่พอให้มาเอาอีก
และยังมีคนมาเยี่ยมที่โรงเรียน มีหลายคนบริจาคนม
และอาหารเสริมให้กับเด็ก สิ่งที่เกิดขึ้นเราไม่ได้ตั้งใจว่า
ได้ของฟรี แต่เรารู้สึกว่าวิทย์ทำให้เรามีเพื่อน ทำให้รู้ว่า
ยังมีคนที่เห็นใจและเข้าใจเรา”

“จุดนี้เองที่ทำให้เราหันมาให้ความ
สนใจวิทย์ หลังจากนั้นก็ไม่นานก็
ได้รับหนังสือเชิญมาประชุมร่วมกับ
กลุ่มวิทย์ชุมชน ก็เข้าร่วมมา
ตั้งแต่ตอนนั้น แต่ช่วงแรกๆ
ยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องมาตรา 40
หรือเรื่องความเคลื่อนไหวอะไร
ต่างๆ มากนัก” ครูฟาฎิมะฮ์สรูป
ที่มาที่ไปของการเป็นส่วนหนึ่ง
ของวิทย์ชุมชนปัตตานี

ขณะที่ “เจ๊ะปอ” บอกว่า
จุดเริ่มต้น ที่สนใจวิทย์ชุมชนของตนเอง
นั้น เนื่องจากใช้สื่อเดิมคือ สื่อพื้นบ้าน ซึ่งเป็น
การเล่นลิเกฮูลูอยู่แล้ว ตอนนั้นก็คิดว่าน่าจะมี
เครื่องมืออื่นมาช่วยเสริมให้เนื้อหา และการละเล่น
พื้นบ้านของเขากระจายไปกว้างขวางมากกว่านี้

“จริงๆ แล้วจากการที่ผมเป็นชาวบ้านและ
คลุกคลีกับเพื่อนๆ ในชุมชนที่มีกิจกรรมร่วมกันทำ
หลายอย่างบอกได้เลยว่าชาวบ้านอยากจะแสดงออก
เหมือนกัน ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่เขาทำและปัญหาที่
กำลังพบอยู่ แต่ที่ผ่านมาเขาไม่รู้ว่าจะทำยังไง”

“เจ๊ะปอ” ยกตัวอย่างให้เห็นว่า “เมื่อก่อนเวลา

มีปัญหาที่ชาวบ้านได้ร้องเรียนไปหน่วยงานต่างๆ
แต่ก็ไม่ค่อยมีความคืบหน้าเท่าไร หย่อนหนังสือก็แล้ว
ไปพบก็แล้วก็ไม่ค่อยจะมีอะไรเกิดขึ้น แต่พอเราออก
อากาศวิทย์คนเดียวเท่านั้นแหละ ผู้ใหญ่บ้านก็ถูกเรียก
เข้าพบและปัญหาที่ค่อยๆ มีการแก้ไขกัน”

“การต่อสู้เรื่องอวรุณและประมงพื้นบ้านก็
เหมือนกัน ชาวบ้านสู้กันมาเกือบ 30 ปี แต่ไม่เคยมี
อะไรเปลี่ยนแปลง แต่พอนำเรื่องมาคุยในรายการวิทย์
ชุมชนที่ชาวบ้านและผู้เดือดร้อนคุยกันเอง ทำให้มีคน
รับรู้และเข้าใจมากขึ้นสื่อท้องถิ่นก็ให้ความสนใจมากขึ้น

รัฐมนตรีรัฐมนตรีก็มากขึ้นก็ถือว่ามีความคืบหน้า
แม้ว่าในตอนนี้จะยังไม่ค่อยเห็นผลชัดเจน
ก็ตาม”

**“โอย ครั้งแรกที่
จัดรายการพูดผิดพูดถูก
ไปหมดเลย ตื่นเต้น
นามสกุลตัวเองก็ยังบอกไม่ได้เลย
เสียงสั้นไปหมดรู้สึกว่เหนื่อยมาก
แล้วเราก็มักเคยผ่าน
การอบรมอะไรมาเลย”**

เมื่อถามว่ารู้สึกอย่างไร
เมื่อเปลี่ยนบทบาทจากชาว
ประมงและชาวบ้านธรรมดามาเป็น
“ดีเจภาคประชาชน”

“โอย ครั้งแรกที่จัดรายการ
พูดผิดพูดถูกไปหมดเลย ตื่นเต้น
นามสกุลตัวเองก็ยังบอกไม่ได้เลย
เสียงสั้นไปหมด รู้สึกว่าเหนื่อยมาก
แล้วเราก็มักเคยผ่านการอบรมอะไรมาเลย”

นั่นคือเสียงสารภาพของ “ดีเจฟาฎิมะฮ์” แล้ว
“ดีเจเจ๊ะปอ” ผู้เชี่ยวชาญเวทีลิเกฮูลูจะเป็นอย่างไร

“เคยเป็นศิลปินพื้นบ้าน เล่นบนเวทีมีคนดู
เป็นพัน เป็นหมื่น ยังไม่สั้นเท่านี้ ไม่รู้ว่าทำไมถึงสั้น
สงสัยจะสั้นเพราะไม่รู้ว่าใครฟังอยู่เท่าไร อยู่ใน
ห้องส่งก็เห็นแต่ไมค์ เพื่อนที่มาจัดด้วย และช่างเทคนิค
ไม่รู้จักสั้นทำไม”

แล้วที่ผ่านมากกว่า 1 ปีของการจัดรายการและ
การดำเนินงานของกลุ่มวิทย์ชุมชนได้อะไรกลับมาบ้าง
“วิทย์ทำให้ชาวบ้านมีพลังมากขึ้นและเมื่อ

เอามาใช้ร่วมกับสื่อพื้นบ้านแล้วก็ยิ่งทำให้พลังมากยิ่งขึ้น เพราะสื่อพื้นบ้านนั้นเข้าถึงตัวในชุมชนเลย แต่วิทยุใช้ได้ในระยะไกลๆ ไม่ต้องไปถึงตัว เลยทำให้ช่วยลดเวลาและสร้างเครือข่ายได้เร็วกว่าสื่อพื้นบ้าน”

ปราชญ์ชาวบ้านผู้คลุกคลีกับกิจกรรมการพัฒนาที่หลากหลายในชุมชนของเราอธิบาย

“แต่ปัญหาของการใช้รายการวิทยุก็คือเราต้องระมัดระวังมากกว่าการพูดด้วยปากเปล่ากลุ่มของเรามีมติการร่วมกันก่อนว่าต้องมีการกลั่นกรองประเด็นต่างๆ ที่จะออกอากาศก่อน รวมทั้งคนที่จัดรายการก็ต้องกลั่นกรองด้วย เช่น เราไม่ให้สมาชิกที่กำลังสมัครรับเลือกตั้งอบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) เข้ามาจัดรายการในช่วงเวลานั้นเป็นอันขาด แม้ว่าเขาจะไม่ได้พูดเรื่องการเลือกตั้งก็ตาม เพราะไม่อยากจะให้ถูกมองว่าใช้วิทยุเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ในฐานะ “สื่อ” เราต้องเป็นกลาง”

“ผู้ใหญ่บ้านเจ๊ะปอ” ยังบอกเพิ่มเติมถึงหลักการทำงานของกลุ่มวิทยุชุมชนอีกว่า “อย่างถ้าเป็นกรณีที่เป็นปัญหาจากหน่วยงานราชการ ถ้าเรามีข้อมูลพอและได้ดำเนินการประสานกับหน่วยงานนั้นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ไปดูพื้นที่แล้ว แต่ยังไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไข เราถึงจะเอามาออกอากาศจะได้เป็นธรรมกับหน่วยงานที่เรากล่าวหาเขา”

ต่อข้อสงสัยว่าเมื่อไม่เคยผ่านการอบรมผ่านการเรียนรู้ในระบบเกี่ยวกับเรื่องสื่อมวลชน เรื่องจรรยาบรรณสื่อมวลชนมาแล้วรู้ได้อย่างไรว่าเราต้องปฏิบัติในประเด็นละเอียดอ่อนนั้นอย่างไร และสื่อมวลชนส่วนหนึ่งในปัจจุบันเองก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณกันสักเท่าไร

“นี่เป็น จิตสำนึกพื้นๆ ธรรมดาๆ ที่เราคิดว่าเมื่อเรามีโอกาสการใช้สื่อเราต้องให้ความเป็นธรรมกับคนอื่นด้วย” นี่คือการยืนยันอย่างเข้มแข็งจาก

“ครูฟาฎิมะฮ์” ขณะที่ “ผู้ใหญ่บ้านเจ๊ะปอ” เสริมว่า “สื่อไม่ใช่ของเราคนเดียว เป็นของคนอื่นด้วย เวลาทำอะไรเราก็ต้องนึกถึงประโยชน์สาธารณะด้วย อันนั้นก็ เป็นเรื่องที่เราใช้เป็นเงื่อนไขในการกลั่นกรองคนที่เข้าร่วมกับกลุ่มวิทยุชุมชนของเราด้วย”

แต่ก็ชี้ว่าการดำเนินงานและการจัดรายการของกลุ่มวิทยุชุมชนจะไม่มีปัญหาอะไรให้กังวล

“ยอมรับว่าคุณภาพการจัดรายการของเรายังไม่ค่อยดีเท่าไร เพราะแต่ละคนก็เป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการจัดรายการวิทยุมาเลย และยังมีภาระหน้าที่อื่นๆ ทั้งเรื่องทำมาหากินส่วนตัว และตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมต่างๆ ทำให้บางทีการทำงานให้วิทยุชุมชนก็เป็นงานที่ถูกมองข้ามไป ความรับผิดชอบตรงนี้มีน้อยกว่าหน้าที่อื่นๆ” นี่คือนิยามปัญหาที่ “เจ๊ะปอ” กังวล ซึ่งก็ไม่ต่างไปจาก “ฟาฎิมะฮ์”

“ก่อนหน้านี้เป็นมากกว่านี้ คือทุกคนยังไม่เข้าใจบทบาทของตัวเองเท่าไรนัก ไม่รู้ว่าทำวิทยุชุมชนไปทำไม มาเสียเวลาทำอะไรกัน แต่ตอนนี้ดีขึ้น ปัญหาสำคัญมากตอนนี้ก็อยู่ที่จะทำอย่างไรให้มีการปรับปรุงคุณภาพรายการให้ดีกว่านี้”

ทางออกที่แกนนำกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานีทั้งสองคนเห็นพ้องกันก็คือ การไปดูงานและศึกษาการทำงานของเครือข่ายวิทยุชุมชนที่อื่นๆ เช่น สงขลา นราธิวาส รวมทั้งการขยายเครือข่ายวิทยุชุมชนของจังหวัดปัตตานีไปยังกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคมมากขึ้น เพื่อให้เนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนมีความหลากหลายและดึงดูดความสนใจของคนได้มากกว่านี้

สำหรับอีกหนึ่งคำถามที่อาจจะมีหลายคนสงสัยและอยากได้คำตอบก็คือ “กลุ่มวิทยุชุมชน” ต้องใช้เงินจำนวนเท่าไรในการดำเนินกิจกรรมและได้เงินเหล่านั้นมาจากที่ไหน

“ความจริงก็คือ ในส่วนของการจัดรายการนั้น

ผู้จัดการรายการทุกคนไม่ได้รับเงินค่าจัดเลย และเราไม่ได้จ่ายค่าเช่าเวลาทางสถานีวิทยุเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากทั้งสองสถานี คือ สถานีวิทยุอมอ. บัดตานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดปัตตานี แต่เราก็มีงบประมาณบางส่วนที่ได้รับการสนับสนุนมาจากสำนักงานปฏิรูประบบสาธารณสุข (สปรส.) ซึ่งสนับสนุนให้ชุมชนจัดการรายการและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเราก็นำมาทำรายการวิทยุชุมชนในตอนเช้าชื่อว่า “ชุมชนสุขภาพดี”

“นอกจากนี้เรากำลังประสานงานอยู่กับหลายหน่วยงานเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านเงินทุน เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รวมทั้งกำลังทำกิจกรรมที่ให้ศิลปินพื้นบ้านซึ่งเป็นเครือข่ายของเราด้วยช่วยหาทุนสนับสนุนเวลาออกไปเล่นตามชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ด้วย” ประธานกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานีตอบข้อข้องใจ

และสิ่งที่ทั้งสองฝากถึงผู้อ่านและสาธารณชนทั่วไปก็คือ “อยากจะเชิญชวนทุกๆ คน ไม่ว่าจะมีโอกาสทำอะไรก็ตาม ให้เข้ามาร่วมงานกับกลุ่มวิทยุชุมชนเพื่อใช้สิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไม่อย่างนั้นเราต้องเสียสิทธิ์ไปเพราะรัฐจะเห็นว่าเราใช้สื่อไม่เป็นเป็นเจ้าของสื่อไม่ได้มันจะถูกใช้เป็นข้ออ้างที่การปฏิรูปสื่อภาคประชาชนไม่เกิดขึ้น”

ปิดท้ายด้วย“วิทยุชุมชนในอุดมคติ”ที่ประธานกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานีใฝ่ฝันก็คือ“เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและทุกคนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของจริงๆ ถ้าขาดไปแล้วทำให้เขารู้สึกว่าเหมือนชีวิตไม่สมบูรณ์เขาจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับวิทยุชุมชน”

“วิทยุชุมชนต้องหมายถึง เสียงจากชุมชนเพื่อชุมชน” นี่เป็นความมุ่งมั่นและใฝ่ฝันของผู้ที่อยู่ในขบวนการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง “สื่อภาคประชาชน” แล้วเราจะปล่อยให้พวกเขาต่อสู้กันเพียงลำพังหรือ?

ล้อมกรอบ 1

“กลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี” คือใคร?

“กลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี” เป็นการรวมตัวของบุคคลหลากหลายอาชีพในจังหวัดปัตตานี ซึ่งสนใจดำเนินกิจกรรมเพื่อการปฏิรูปสื่อมวลชน ด้านวิทยุกระจายเสียงที่มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของและใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุได้ด้วยตนเอง ตามหลักการในมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งระบุว่า

“ *คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็น*

ทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสอง ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันเสรีอย่างเป็นธรรม”

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เพื่อการพัฒนาคนและสังคม (พ.ศ.2542-2551) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังได้ระบุไว้ในเป้าหมายหลักของแผน(หน้าที่46) ว่า

“(2) กำหนดสัดส่วนของผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยแบ่งเป็นภาครัฐ ซึ่งครอบคลุม ภาครัฐการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 40 ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน ร้อยละ 20 และภาคธุรกิจเอกชน ร้อยละ 40

(3) มีสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนระดับจังหวัดอย่างน้อยจังหวัดละ 1 สถานี รวมทั้งให้มีสถานีวิทยุโทรทัศน์ชุมชนด้วย...”

การเริ่มต้นดำเนินงานของกลุ่มวิทยุชุมชน จังหวัดปัตตานีเกิดขึ้นเมื่อกระแสการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลูกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน มาตรา 40 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการ นักวิชาชีพสื่อ และกลุ่มองค์กรเอกชนส่วนหนึ่งว่า เนื้อหาสาระที่ปรากฏในร่างกฎหมายหลายฉบับนั้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ (ขณะเป็นกฎหมายเรียบร้อยแล้ว) ร่างพระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (ขณะนี้ยังไม่ความคืบหน้าและยังไม่มี

การแสดงท่าทีใดๆ ต่อร่างกฎหมายฉบับนี้จากรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) ยังไม่เอื้อประโยชน์ที่จะให้ประชาชนได้เข้ามาเป็นเจ้าของสื่อและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง แต่ยังคงผูกคิออำนาจการเป็นเจ้าของสื่ออยู่กับฝ่ายรัฐและองค์กรธุรกิจ ซึ่งมีศักยภาพทางเศรษฐกิจในการผลิตสื่อมากกว่าประชาชน

วันที่ 3 มีนาคม 2543 เป็นครั้งแรกที่กลุ่มผู้สนใจจำนวนหนึ่งได้ร่วมพูดคุยเพื่อเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องผลประโยชน์ของประชาชนด้านการใช้สื่อให้กลับคืนมาอย่างชอบธรรม และในครรลองที่ควรจะเป็น โดยมีผู้ร่วมพูดคุยในครั้งแรกเพียงไม่ถึง 10 คน แต่ ณ ปัจจุบันนี้กลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานีมีสมาชิกร่วม 100 คน และมีกิจกรรมประจำในการดำเนินการผลิต “รายการวิทยุชุมชน” ให้กับสถานีวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดปัตตานี 2 แห่ง คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (FM 107.25 MHz) ในเวลา 19.35-20.00 น. ของทุกวัน และ 13.05-13.30 ในวันเสาร์และอาทิตย์ และทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดปัตตานี(FM101MHz) ทุกวันพฤหัสบดีและศุกร์ เวลา 20.35-21.00 น. โดยใช้ภาษาท้องถิ่นในการนำเสนอเนื้อหา นั่นคือภาษามลายูท้องถิ่นสลับกับการแปลภาษาไทยกลาง

ล้อมกรอบ 2

ตารางเวลาการออกอากาศรายการวิทยุชุมชนของกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี

สถานีวิทยุกระจายเสียงมอ.ปัตตานี (FM 107.25 MHz)		
เวลา 19.35-20.00 น.	จันทร์-อังคาร	ชุมชนสุขภาพดี
	พุธ	สุขภาพจิต
	พฤหัสบดี-ศุกร์	ชุมชนเข้มแข็ง
	เสาร์-อาทิตย์	สิ่งแวดล้อม
เวลา 13.05-13.30 น.	เสาร์	ศิลปินพื้นบ้าน
	อาทิตย์	สตรีกับเยาวชน
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยปัตตานี (FM 101 MHz)		
เวลา 20.35-21.00 น.	พฤหัสบดี-ศุกร์	ชุมชนสุขภาพดีพัฒนา

ล้อมกรอบ 3

ผู้สนใจสนับสนุนหรือร่วมกิจกรรมกับกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี สามารถติดต่อได้ที่

นายเจ๊ะปอ สามแม	ประธาน	โทรศัพท์ 01-6786701
นางสาวพัชรา ยิ่งคำนุ่น	เลขานุการ	โทรศัพท์ 01-2760218
อาจารย์ชาลิสา มากแผ่นทอง	ผู้ประสานงาน	โทรศัพท์ 0-7331-3930-50 ต่อ 1381
โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร		โทรสาร 0-7333-1277
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์		
วิทยาเขตปัตตานี		